

09 (33) | ВЕРЕСЕНЬ 2015

ВІСНИК

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ
ОБ'ЄДНАНЬ

71 РІК
ДЕПОРТАЦІЇ

Юж мі так не буде, як мі було перше...

ЗМІСТ

Заява голови СФУЛО до 71-річниці початку депортації.....3

Наші справи

Міжнародна конференція про русинів-українців Карпатського регіону у Польщі.....5

Презентація 3-томника про депортацію..... 7

Переселенці та львів'яни..... 9

Іван Розкладай: Своє коріння треба шукати самостійно..... 10

Наші люди

Памятаме, шануєме, молимося..... 17

Культура

Ретроспектива творчості Оксани Теодорович.....19

У США злодії замінили 9 картин Е.Варгола на підробки..... 21

Де почитати тижневик Наш Лемко?.....22

Пророцтва у книжці тернопільського письменника здійснились.....23

«Повернення М.Горбала – ключ до українського майбуття».....24

Зануоюймося у поетичний світ краєнина.....28

Події. Історії. Життя31

Три хвили іміграції лемків до Сербії та Хорватії.....31

Збійницький рух на Лемківщині.....32

Оголошення та анонси.....35

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний

колектив: Тарас Радь

Микола Мушинка

Мікаела Мушинка

Дизайн: Віктор Дудяк

Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання
Світової Федерації Українських

Лемківських Об'єднань.

Виходить раз на місяць.

Основна мета часопису – динамічно
висвітлювати діяльність усіх
суб'єктів СФУЛО.

Номери вісника можна скачати зі
сайту СФУЛО:
www.sfulo.com/biblioteka

Адреса редакції:
visnyk.sfulo@gmail.com. Можна
надсилати свої матеріали. Рішення
про публікацію прийматиме
редакційна рада.

Світова Федерація Українських
Лемківських Об'єднань (СФУЛО) -
неурядова міжнародна громадська
організація, яка об'єднує українські
лемківські спільноти України,
Польщі, Словаччини, Сербії, Хорватії,
Канади та США. Основна мета
діяльності - забезпечення та захист
законних соціальних, економічних,
творчих, етнічних, національно-
культурних та інших інтересів
лемків; розвиток та популяризація
лемківської культурної спадщини і
духовності на засадах законності,
демократії, добровільності та
самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті

www.sfulo.com.

ЗАЯВА ГОЛОВИ СФУЛО

До 71-річниці початку депортації українців із етнічних земель у Польщі

Ми маємо знати і пам'ятати,
щоб трагедія не повторювалася знову

9 вересня 1944 року було підписано сумнозвісну угоду між Польським комітетом народного визволення та УРСР «про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР», з якої почався період великого вигнання-депортації українців із їх етнічних земель Холмщини, Надсяння, Підляшшя, Лемківщини і Зх. Бойківщини у 1944-1951 рр. За твердженням істориків, лише в період 1944-1946 рр. виселили 480 тисяч українців, а в наслідок операції «Вісла» — ще понад 170 тисяч. Кожна друга українська родина західних земель пережила депортацію протягом 1944—1947 років. Остання хвиля депортації відбулася 1951 року, коли внаслідок угоди про обмін ділянками державних територій між СРСР і ПР від 15 лютого 1951 р. десятки тисяч українців втратили свій дім. Як розповідає Володимир Середа, голова товариства «Закерзоння» (з родини депортованих): «відбувалося все за заздалегідь відпрацьованим сценарієм: каральні загони приходили під ранок, коли люди ще спали. На світанку в день евакуації всі дороги були перекриті, щоб ніхто не зміг втекти. На збори родинам давали годину-дві. Встигали спакувати вузлики з продуктами та одяг прихопити. Усе решту — і нажите добро, і запаси продуктів, заготовлене для посіву насіння, картоплю, реманент і худобу залишили на покинутих обійстях, сподіваючись повернутися невдовзі. Та ледь відходили від села, як над їхніми домівками, церквами вже здійснювалося полум'я пожеж. Жінки голосили, розуміючи, що у рідні домівки вже не повернуться. Згодом усіх зганяли до залізничних станцій, а там — у товарняки. Дорога до місць призначення тривала місяці. Але у більшості із сотень сплюндрованих сіл «добровільне переселення» відбувалося за іншим сценарієм — під дулом автомата» Цю трагедію називають по-різному: репатріація, евакуація, добровільне повернення в Україну, проте насправді це було примусове виселення, спочатку на терени УРСР, а потім - на північний захід Польщі, насильницьке позбавлення права українців жити на землі дідів-прадідів. Перших депортованих закинули на степові терени Луганщини, Донеччини, а також на Полтавщину, Миколаївщину, Херсонщину, Одещину... Як виявилось без засобів до виживання, і без будь-якої підтримки. Але коли люди спробували повернутися назад – кордон для них був закритий. Ті, хто не зазнав вигнання 1944-1946 рр., був змушений пережити Акцію «Вісла», концтабір «Явожно»... Сьогодні про це мало хто хоче про це згадувати: не вигідно ворушити минуле, бояться погіршити відносини з Польщею, іде війна – не час говорити... Але коли буде час? В радянський час депортованих заставляли мовчати, зневажали і вважали людьми другого сорту. Жодної підтримки від держави. Жодного

співчуття. І жодної солідарності від громади. Невже ми не варті правди сьогодні? А невизнана і не засуджена трагедія повторилася. Як із кримськими татарами, так і з нащадками депортованих українців. У серпні 2014 року, рівно в час 70-ї річниці початку депортації, лемківські села на Луганщині, зокрема с. Переможне (там навіть відбувалася Лемківська Ватра) накривають градами, кілька родин розстріляно за допомогу українському війську, і знову наші люди, щойно звикнувши до нової батьківщини, стали вигнанцями... І знову майже без допомоги...

Революція Гідності була нашою боротьбою за правду і за наші права, передусім права людини. І гідною справою є говорити правду – без політичних спекуляцій, без агресії, а з бажанням якнайширше висвітлити факти трагедії, щоб НІДЕ і НІКОЛИ вона не могла повторитися знову.

9 вересня 2015 р.

Софія Федина
Голова Світової Федерації
Українських Лемківських Об'єднань

На світлині: Голова СФУЛО Софія Федина, голова ЛОО Лемківщина Степан Майкович, голова Львівської обласної державної адміністрації Олег Синютка разом з активістами ГО ВАРТА1 Ігорем Зінкевичем та Андрієм Хомяком покладають квіти до пам'ятного знаку депортованим.

НАШІ СПРАВИ

Міжнародна конференція про русинів-українців Карпатського регіону у Польщі

24-26 вересня ц. р. у місті Слупську на польському Помор'ї відбулася П'ята Міжнародна наукова конференція на тему: *„Історія, матеріальна та духовна культура лемків, бойків, гуцулів та русинів“*, присвячена 70-літтю депортації українців Польщі до УРСР. Організатором конференції була Поморська академія у Слупську, ректором якої є українець проф. Роман Дрозд. Саме він відкрив конференцію. Від імені закордонних гостей учасників привітала голова Світової федерації українських лемківських об'єднань Софія Федина та автор цих рядків.

У роботі конференції брали участь 83 науковці з Польщі, України, Сербії, США та Словаччини.

На пленарному засіданні були зачитані три доповіді, між ними спільна доповідь Богдана Гальчака із Зеленої Гори та Михайла Шмігеля з Банської Бистриці *„Ставлення Чехословаччини до виселення української людності з Польщі до УРСР у 1944-46 роках“*. Всі інші доповіді були виголошені у чотирьох тематичних секціях.

В історичній секції прозвучали доповіді: Мартини Шкутової із Нітри *„Життя східних християн в Шаріші у 16 ст.“*; Станіслава Конечного *„Підкарпатська Русь й конституційні зміни в 1918-1945 роках“*; Маріана Гайдоша *„Політичні аспекти рішення українського питання у Словаччині після 1945 року“* (обоє із Інституту суспільних наук САН в Кошицях); Миколи Мушинки *„Переселення русинів з Румунії у чесько-німецьке пограниччя 1947 року“*.

У секції *„Матеріальна та духовна культура“* (найчисленнішій) увагу слухачів викликала доповідь Йосифа Вархола із Свидника *„Хліб у звичаях та обрядах русинів-українців Словаччини“*.

Цікавими були доповіді п'ятичленної делегації русинських науковців із Сербії: Янка Рамача (*„Писемність русинів Південної Угорщини з середини XVIII до кінця XIX ст.“*); Дюри Гардія (*Про єпископа Діонісія Нярадія*), Веліміра Поплацька (*„Примусове виселення русинів-українців з Вуковара 1991 року“*); Саші Сабадоша (*„Діяльність секції для русинів Союзу культурно-просвітних товариств 1948-1952 рр.“*) та Александра Мудрого (*„Назви продуктів з конопель в мові русинів Воєводини“*). Майже всі були виголошені українською літературною мовою.

Науковці Польщі виступали переважно в історичній секції Їх доповіді, побудовані переважно на нововиявлених архівних джерелах, торкалися, головним чином, переселенню українців Польщі до УРСР у 1944-46 роках та Акції „Вісла“ 1947 року. Напряму у цьому відношенні надали дві доповіді польських науковців, виголошені на пленарному засіданні: Яна Пісулінського (*„Переселення польського населення з УРСР й українського з Польщі 1944-46 рр.“*) та Тадеуша Сухарського (*„Про проблеми депортації у польській прозі“*).

Літературознавчий аспект мала і доповідь Андрія Ксеніча *„Церква у поезії Єжі Герасимовича“*.

Майже три десятки доповідачів прибули до Слупська із України. Переважали наукові працівники Інституту народознавства НАНУ у Львові. Майже усі вони виступали в етнографічній секції. Домінантною була доповідь Ярослава Тараса „Споруди для дзвонів Українських Карпат“. Софія Федина із Львівського національного університету говорила про маніпулятивні аспекти т. зв. „русинського питання“, Наталія Кляшторна – про лемків Луганщини та Донеччини в сучасних воєнних подіях; Роман Піняжко – про Гуцульську та Команчанську республіки.

Кілька доповідачів були із Києва, Чернівцець, Ужгорода та з Харкова. Із США прибув Паул Бест з доповіддю про відображення польсько-українських конфліктів 1944-1946 років на сторінках американської преси.

Після кожного блоку доповідей відбувалися дискусії, які часом переростали в окремі співдоповіді.

Усі доповіді буде опубліковано в окремому збірнику.

28. 09. 2015.

Микола Мушинка

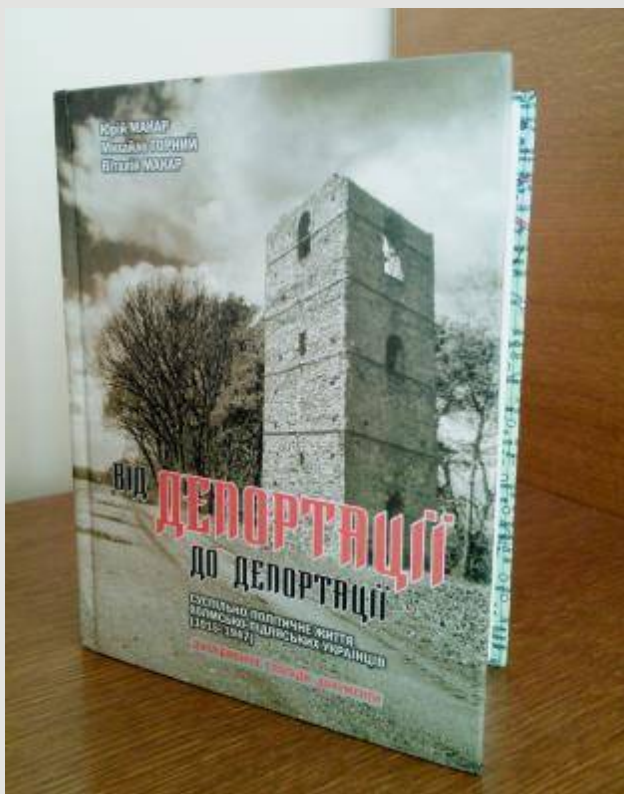
Коментар Софії Федини, голови СФУЛО

В Академії Поморській в Слупську відбулась міжнародна наукова конференція “Лемки, бойки, гуцули, русини-історія та сучасність”, присвячена 70-ій річниці депортації українців. Попри дискусивну назву, наукові доповіді були на високому рівні. Науковці не дозволили собі опуститися до рівня образ, а насправді прагнули знайти правду. Я мала доповідь про маніпулятивні аспекти “русинського питання”. І зустріч

давніх і нових друзів- то була найбільша радість: Микола Мушинка з дружиною, Богдан Гальчак, Роман Дрозд, друзі з Сербії і чудові науковці цієї конференції.

У КИЄВІ ПРЕЗЕНТУВАЛИ ТРИТОМНИК «ВІД ДЕПОРТАЦІЇ ДО ДЕПОРТАЦІЇ» ДО 100-РІЧЧЯ ПЕРШОЇ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

19 вересня в Історико-меморіальному музеї Михайла Грушевського у Києві відбулася Пам'ятна Академія «Від депортації до депортації». Її учасники вшанували 800 тисяч українців, депортованих з Холмщини, Підляшшя, Надсяння, Лемківщини у ХХ столітті.

В період Першої світової війни Уряд царської Росії насильно вивіз із Холмщини і Підляшшя вглиб Росії понад 300 тисяч українців. Під час Другої світової війни польський Комітет національного визволення разом з Урядом Української РСР депортував із Холмщини, Підляшшя, Надсяння, Лемківщини в УРСР близько 500 тисяч українців.

У Пам'ятній Академії взяли участь свідки тих подій, а також відомі дослідники історії України, зокрема депортацій етнічних українців, – Сергій Кульчицький, Юрій Шаповал, Володимир Борисенко, Ігор Жалоба, Володимир Євтух.

«Депортація українців – це трагічна сторінка історії, яка не повинна забуватися. Це також злочин, якому повинна бути дана належна оцінка. Адже сотні тисяч людей були позбавлені рідних домівок та силоміць переміщені на інші території, де їм часто доводилося боротися за виживання. Історія кожної депортованої родини – це струмок, що наповнює потужну ріку національної пам'яті», – вважає заступник директора Українського інституту національної пам'яті, учасник академії Володимир Тиліщак.

Саме історії депортованих родин та спогади тих, хто ще живий, а також світлини і копії архівних документів містить тритомник «Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915-1947). Дослідження. Спогади. Документи». Епіграф усієї масштабної дослідницької праці: «Пам'яті мертвих – в науку живим». Книга вийшла друком у видавництві «Букрек» (Чернівці) за підтримки Меморіального фонду Теодоти та Івана Климів з канадського інституту українських студій в Альбертському університеті. Вихід третього тому завершив масштабний дослідницький проект, що тривав понад десятиліття (перший том був опублікований у 2011-му, а другий – у 2014-му). Автори книги – Юрій Макар, доктор історичних наук, автор понад 500-та історичних праць та уродженець історичної Холмщини; Михайло Горний, заступник голови Всеукраїнського громадського об'єднання «Конгрес українців Холмщини і Підляшшя»; Віталій Макар, директор Центру канадських студій ім. Рамона Гнатишина.

Основне питання, яке червоною ниткою проходить і крізь книгу, й крізь заходи вшанування депортованих: чому так сталося, що в першій половині ХХ століття найзахідніша гілка українського етносу жила в ріднім краю, як на

якомусь пересильному пункті? Автори говорять і про імперську політику Росії, яка в боротьбі за поширення свого впливу на польські території не припиняла спроб асимілювати місцевих українців, а інколи вбачала в них загрозу; й про складні польсько-українські взаємини; й про рівень національного самоусвідомлення самих українців.

Дослідження цієї болісної сторінки історії та участь у присвячених цій темі заходах польських істориків дає змогу говорити про прогрес у порозумінні між Україною і Польщею. Але особливий трагізм і символізм історії полягає в тому, що в наш час вона повторюється на Донбасі: депортованими стають нащадки тих родин, що свого часу були перевезені на схід із Холмщини й Підляшшя.

Джерело: <http://www.memory.gov.ua/news/u-kievi-prezentovali-tritomnik-vid-deportatsii-do-deportatsii-do-100-richchya-pershoi-deportatsii>

ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ТА ЛЬВІВ'ЯНИ

Ми єсть народ!

«Фестиваль переселенців та львів'ян», який проходив у Львові з 1 до 13 вересня, став своєрідним зведенням культурних мостів та майданчиком для діалогу, в якому взяли участь як переселенці зі сходу країни та Криму, так і місцеві мешканці. Такого роду подія відбувалася в Україні вперше. Львів'яни та переселенці мали змогу дізнатися більше один про одного та відкрити один одного через культурний обмін. Адже в період окупації Криму і війни на сході України на територію Львівської області були змушені переселитися, тільки за офіційними даними, більше 11 тисяч переселенців. Одним з основних питань, поряд із соціальними, постало питання інтеграції у нове середовище, побудова взаємоповаги та довіри між мешканцями різних регіонів України, які мало знають про культурні традиції та особливості одне одного.

* * *

Вже 1 вересня на вулиці Мулярській була відкрита фотовиставка Вікторії Поліщук «Обличчя переселенців». На виставці були представлені фото, зроблені протягом року у Львові, — це портрети людей, доля яких так чи інакше змінена обставинами в країні. Герої — молоді сім'ї, діти, дорослі, прогресивна молодь. Народжені в Донецьку, Києві, Ялті чи на Західній Україні — всі вони мають спільний дім — місто Лева. А 4 вересня можна було відвідати майстер-клас з гончарного мистецтва кримськотатарського кераміста Рустема Скибіна. Він створив свій стиль поліхромного розпису керамічних виробів, що несе в собі найкращі риси традиційної культури кримських татар. Майстер досконало опанував методіку створення орнаментальних структур і створив серії унікальних виробів з вишуканими каліграфічними композиціями.

* * *

Того ж дня на площі перед ЛНУ ім. Івана Франка можна було побачити виступ «ДжанДуету» (Україна, Крим, Азербайджан). «ДжанДует» — спільний проект акордеоніста Шевкета Зморки та перкусиста Орхана Агабейлі, який поєднує різні стилі, традиції та жанри, за основу беручи кримськотатарський та азербайджанський фольк у поєднанні із сучасним джазом. Львів'яни дуже тепло зустріли виступ спільного проекту однієї з найяскравіших виконавиць кримськотатарського фольку Ельвіри Сарихаліл та джазового колективу «Acoustic Quartet» (Крим, Харків, Донецьк). Звернув увагу, що молода співачка (як і її землячка й колега Джамала), окрім рідних кримськотатарських, залюбки виконала одну чи дві лемківські пісні. Випадковість? Чи тут є певна логіка? Я був дуже вдячний Ельвірі, оскільки сам на кожному кроці тепер наголошую, що кращого моменту для поєднання зусиль переміщених (у різний час і з різних територій) громадян України у нас не буде. Не варто варитися у власному соку, коли поєднання зусиль дасть значно вагоміший результат. Досвід раніше депортованих (лемки, мешканці Холмщини та Надсяння) повинен поєднуватися з енергією молодих — добре організованими кримськими татарами та мешканцями Донбасу — останні цінні тим, що найкраще з-поміж інших знають, що таке сучасна війна.

* * *

На жаль, 5 вересня через дощ довелося перенести заплановані зустрічі з вулиці Лесі Українки в Музей Ідей, який знаходиться на вулиці Валовій. Тут відразу звернув увагу на чудове фото: велике озеро на тлі гірського пейзажу. Ніби й Крим, але ж де в Криму такі великі озера? Розговорився з авторами — це Ігор Сальников та Вікторія Темна. Вони пояснили, що це — водосховище (забув названу ними місцевість), де навесні накопичується чимало води. Ось і вийшло таке гарне фото. Лець не кримський Байкал! На жаль, влітку водойма майже пересихає. Виявилося, що Ігор і Вікторія — також переселенці з Криму. Виїхали з АРК відразу, але атмосфера на сонячному півострові їм і тепер здається нестерпною. Хоча й побували не так давно у рідних місцях, але знову повернулися до Львова. «Адекватні кримчани виїхали, а у решти — «Кисельов-ТВ» у голові...» — каже Вікторія. Вона вважає, що такі зустрічі, як сьогоднішня, дають багато: «Нам тепер дуже потрібні і спілкування, і взаємна підтримка. Якщо люди виїхали далеко, то вони вимушені жити серед чужих, і свого оточення практично не знають. А тут, на фестивалі, ми швидко перезнайомимося, знайдемо добрих друзів».

* * *

А ось і Халіл Халілов (співзасновник кримськотатарського культурного центру «Кримський дім» у Львові. У минулому вів свою музичну передачу в Криму, на каналі «АТР»). Запитую його — яка користь буде від зустрічі? Адже людей поки небагато...

«Людей, справді, небагато, а ось готуватись довелося ґрунтовно, — каже організатор. Були непрості організаційні моменти, форс-мажорні обставини — дощ... Якби було сонячно, провели б цей захід на вулиці Лесі Українки. Тут, у

Музеї Ідей, трохи тісніше — думаю, це дещо вплине на масовість. У Львові ми вже вісім років проводимо фестивалі кримськотатарської культури. Два роки я особисто беру в ньому участь. Після трагічних подій минулого року багато людей були змушені покинути Крим, і ми зрозуміли, відчули, що тут до нас є довіра. Неабияку роль відіграли наші попередні фестивалі. Ми зрозуміли, що це дуже хороший механізм для того, щоб інтегруватися у життя Львова. Адже львів'яни переконані, що кримські татари — це люди, які вміють творити, за великим рахунком, у них ті ж цінності, що й у галичан. Всі ми — українці і живемо в одній великій країні, у нас спільна біда і спільна радість. Цього року ми проводимо не фестиваль кримських татар, а «Фестиваль переселенців і львів'ян». Багато людей з Донбасу у нас, та й кримчани — це ж не лише кримські татари... Фестиваль буде тривати кілька днів. Учора був дуже цікавий концерт, де об'єднали свої зусилля люди з багатьох регіонів України — Донецька, Харкова і Криму, вони показали дуже хорошу програму...».

Тут я перебиваю Халіла Халілова і нагадую, що вчора Ельвіра Сарихаліл виконала, окрім кримськотатарських, ще й лемківську пісню. І Джамала дуже любить виконувати відому: «Ой, верше, мій верше». Лемків і кримських татар об'єднує те, що й одні, і другі зазнали brutальної депортації. І вони тепер краще розуміють одне одного. То чи не варто тепер тісніше контактувати? Адже контакти креативної молоді народжують цікаві ідеї. Халіл погоджується: «Так, спільного дуже багато. Різниця полягає тільки в тому, що кримські татари — найпівденніші, а лемки — найзахідніші діти України...». Щоб зробити приємне співрозмовнику, я підкреслюю, що, попри те, що біженців з Донбасу набагато більше, ніж з Криму, саме кримські татари суттєво виграють у плані організації сьогоdnішнього заходу. На що Халіл відповів: «Наша культура виглядає дуже яскравою, бо ми змогли зберегти свою глибинну ідентичність. Тому й здається, що ми ніби тут домінуємо в культурному сенсі. А дещо підвищена активність кримських татар пояснюється тим, що це вже не перша така трагедія (вимушене переселення частини народу), тому ми майже автоматично вмикаємо механізми збереження рідної культури, нашої ідентичності...».

Поцікавився думкою Халіла — чи підійде кримський досвід донеччанам? Він відповів: «Донеччина і Луганщина — це ті регіони України, які були заселені і сформувалися в такому вигляді, як оце зараз, відносно недавно. Говорити про якусь глибоку ідентичність там дуже складно. Її треба шукати і знаходити, але... дуже важливо розуміти, що, попри все, нас по-справжньому об'єднує тільки одна обставина: ми — українці. І тому донеччанам слід зберігати насамперед українські цінності. Контактувати між собою повинні всі депортовані (депортовані як тепер, так і в минулому) — лемки, вихідці з Холмщини, Надсяння, кримські татари, донеччани, луганчани... У кожного є свій гіркий досвід і своя модель вирішення проблем, і цим треба ділитися...».

* * *

Коли заспівав етно-дует «Оленки» (Марічка Чичкова і Вікторія Тітарова), почали підходити люди з вулиці. Мабуть, тому, що навіть випадкові перехожі відчули

певну екзотику. Адже дівчата виконують як українські (лемківські і поліські), так і пісні Балкан — сербські та македонські. Трішки переговорив з Марічкою Чичковою. Запитав — чи не була вона в республіках колишньої Югославії? Дівчина відповіла, що в Балкани можна закохатися і заочно. Адже музична культура цих земель надзвичайно багата. Водночас любителька балканського фольку підкреслила, що, попри все, вона найбільше переймається українськими справами. І наголосила на тому, що в Україні є тенденція: звертати увагу на одні регіони і забувати про інші. Полісся тепер у такому занепаді! Бабусі не співають, ніхто нічого не фіксує, не записує. Молодше покоління не хоче ці пісні співати, а бабусі поступово відходять... Є, мовляв, основні, базові «фольклорні точки» — Гуцульщина, Лемківщина і Центральна Україна. А про Полісся українські збирачі фольклору чомусь забувають. Ну, що ж... Це добре, що, переймаючись долею кримчан і донбасців, ми водночас нагадуємо і про певні культурологічні проблеми інших регіонів.

* * *

Багато людей наблизилася до сцени, коли з'явився Рефат Чубаров. Питання журналістів одразу вивели розмову за межі культурологічного контексту. Торкнулися сучасної політики. Один з журналістів поставив питання руба: чи стане Крим за життя нашого покоління знову частинкою України? Відомий політик, відповідаючи на запитання, сказав, на перший погляд, дивну фразу. Мовляв, не хотів би бачити у Львові так багато переміщених кримських татар. В гості до друзів-галичан їздити — це інша справа. Чим більше, тим краще! Але ж треба думати і про повернення додому. А стосовно строків повернення сказав таке:

«Це залежить від багатьох факторів. Назву три основні: посилення міжнародних санкцій і послаблення Росії; зміцнення обороноздатності України; вирішення питань внутрішнього розвитку, включаючи питання економічного розвитку України...».

Всі з великим інтересом слухали розповідь Рефата Чубарова про те, що робиться в світі для повернення Криму. Політик сказав, що Крим треба повертати не з допомогою зброї, а в правовий спосіб, з допомогою міжнародної спільноти. Рефат-ага розповів про роль кримськотатарських діаспор у світі: у США, Канаді, Туреччині, Західній Європі. Про деякі юридичні моменти: наприклад, — кого можна віднести до категорії зрадників у Криму? Про виклик у прокуратуру певних злочинців, скажімо, Аксьонова. Хоч це зараз і неможливо реалізувати, але все одно такі виклики мають значення. Адже це сигнал для патріотів — про Крим не забули... Ще голова Меджлісу кримськотатарського народу говорив про події на сході України. Про те, що Європа і США можуть втомитися від наших негараздів, що не лише нам потрібна їхня підтримка, а й їм також потрібен якийсь позитив з нашого боку, чіткі меседжі, що ми робимо мудрі, послідовні кроки. Рефата Чубарова слухали із задоволенням, та й сам він, завершуючи свою розповідь, сказав, що любить бувати у Львові, любить львівську аудиторію.

* * *

Потім я познайомився із художником Сергієм Захаровим, який півтора місяця перебував у полоні в сепаратистів, пережив побиття, тортури, якого кілька разів виводили на розстріл... На фестивалі у Львові Сергій представляв «картковий будиночок» (персонажами карт є карикатурно зображені реальні діячі ДНР–ЛНР), а про подію висловився так: «Це добре, що переселенці зібралися разом та ще в такому гарному місті, яким лякають російськомовних на сході України. Львів — це чудово! І спільні дії львів'ян і переселенців з Донбасу і Криму — це також надзвичайно добре. Незважаючи на великі руйнування й економічні втрати, зараз ми отримали шанс згуртувати націю. А те, що відбувається у так званих «республіках», говорить про близький обвал їхнього карткового будиночка. Вони жеруть одне одного, як павуки в банці. А прості люди, які там залишилися, добре розуміють, що майбутнього у цих псевдодержавних «утворень» немає...». На завершення зробив декілька знімків і помилювався швидко зведеною стіною (чи символічною «фортецею»), яку з маленьких дерев'яних брусочків робили батьки разом зі своїми дітками. Сенс у такій акції, безумовно, також був, бо весь процес нагадував будівництво нашого спільного Українського Дому.

Сергій ЛАЩЕНКО
м. Львів

Джерело:

<http://www.svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=15909>

"СВОЄ КОРИННЯ ТРЕБА ШУКАТИ САМОСТІЙНО" - ІГОР РОЗКЛАДАЙ

"Моє захоплення генеалогією почалося ще в школі. Ми тоді малювали генеалогічні дерева, але далі трьох-чотирьох поколінь родичів не було. Ці спогади дитинства глибоко закарбувалися у мені", - каже юрист Ігор Розкладай.

Автор: Ярослав Тимчишин

Займатися генеалогічними дослідженнями Ігор почав ще 8 років тому. Саме у цей час почалася робота над законом "Про доступ до публічної інформації". Цей

закон відкривав доступ до органів влади і до архівів.

"Спершу я звернувся до Центрального державного архіву у місті Києві. Тут я отримав зовсім іншу дату народження своєї прабабусі. Це був початок моїх пошуків", - згадує Ігор. За вісім років йому вдалося дослідити свій рід до десятого коліна, включаючи і бічні гілки.

За словами Ігоря, пошук варто починати в першу чергу за свідоцтвом про народження або метрикою. Всі дані про народження і смерть за останні 75 років зберігаються у органах реєстрації актів цивільного стану. Більш давніші документи зберігаються у державних архівах у обласних центрах. Однак можуть бути у несподіванки - зокрема, документи можуть не встигнути передати, або у архівах немає місця, де їх зберігати. Тобто йде мова про перевантаженість архівів.

Однак на цьому перешкоди не завершуються. Наприклад, у 1930-х роках архіви знищувалися, особливо у Східній та Південній Україні. В таких випадках треба вдаватися до вторинних джерел. Це можуть бути судові справи, земельні записи тощо.

Більш давніші документи зберігаються у обласних архівах, за винятком Києва і Львова. Тут крім обласних архівів, діють Центральні Державні історичні архіви. Однак інколи документи можуть знаходитися в кількох архівах. Наприклад, документи по Підляшшю знаходяться у архівах Польщі, Білорусі та Росії.

"Насправді, генеалогія - це переосмислення історія. Коли ти опускаєшся на рівень людей, перестаєш ділити історію чорне та біле, - продовжує Ігор. - Наприклад, один з його предків воював у російській імператорській армії, інший був його опонентом. Тобто перипетії людських доль значно складніші".

Універсальними є метричні книги, хоча в різних частинах України вони мали свої особливості. Наприклад, у католицьких метричних книгах писали номер будинку наречених, у православних цього не було.

Ці регіональні особливості відображаються і на роботі архівів сьогодні. Зокрема, у сучасних польських архівах можна безкоштовно фотографувати документи. Це значно полегшує роботу з пошуками. Тоді як в українських архівах фотографування є платною послугою.

Крім того, польські архіви сьогодні активно переводять у цифровий формат. На думку дослідника, починати пошуки варто з порталу szukajwarchiwach.pl. Це зведений портал польських архівів, який має опис усіх книг і дає уявлення, де вони розташовані. Частина документів, що стосуються Волині, Поділля та Львівщини знаходиться в цифровому форматі www.agad.gov.pl/inwentarze/testy.html.

Однак з цими документами треба працювати дуже обережно, стверджує Ігор. По-перше, він радить вести пошуки самостійно, оскільки архіви можуть надати неправдиві відомості, по-друге, можливі кілька варіантів написання українських прізвищ. Тому варто випробувати усі можливі варіанти.

Якщо ж метричні книги не збереглися, то варто звернутися до сповідальних

розписів. У Російській імперії всі жителі мусили ходити на церкву на сповідь. У сповідальних розписах часто вказується також склад родини, того хто сповідався - дружина, діти. Це значно полегшує пошук. До цієї ж групи також належать ревізькі казки - описи, які склалися для оподаткування. Тут можна знайти інформацію про склад родини. Надзвичайно цінним джерелом є також "брачні обиски".

Про Інтернет як про важливе джерело генеалогічних пошуків, особливо у ХХ столітті, говорить Ігор Кулик.

Світлини: Ярослав Тимчишин

Бази даних про репресованих громадян в мережі інтернет (Україна)

«Реабілітовані історією» — www.reabit.org.ua:

- ✓ 1930—1990 рр.,
- ✓ друковані видання кожної області,
- ✓ інтернет-проект «Національний банк даних жертв політичних репресій радянської доби в Україні» на 91 000 осіб

Український інститут національної пам'яті — www.memory.gov.ua:

- ✓ Національні та регіональні томи Книги пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні (в електронному вигляді),
- ✓ геоінформаційна система «Голодомор 1932—1933 років в Україні».

Право на правду

Якщо в Україні питаннями впорядкування інформації про репресованих займається держава, то в Росії - це ініціатива громадських організацій.

Ігор Кулик звертає увагу на те, що

інформація може бути розкиданою і знаходитися у багатьох архівах, але в першу чергу він радить звернути увагу на архів Служби Безпеки України.

Бази даних про репресованих громадян в мережі інтернет (Росія)

«Жертви політичного терору в СРСР» — www.lists.memo.ru:

- ✓ 1930—1990 рр.,
- ✓ єдина база даних репресованих осіб колишнього СРСР,
- ✓ інформація про понад 2,6 мільйонів репресованих осіб.

«Сталінські списки» — www.stalin.memo.ru:

- ✓ 1936—1938 рр.,
- ✓ перелік людей, які були засуджені за особистою санкцією Й. Сталіна і його найближчих соратників по Політбюро ЦК ВКП (б) до різних мір покарання — в переважній більшості до розстрілу,
- ✓ інформація про майже 45 тисяч імен.

Право на правду

Основні архіви, куди необхідно звертатися для пошуку інформації про репресованих громадян:

- ✓ ГДА СБУ,
- ✓ ГДА МВСУ,
- ✓ обласні архіви:
 - за місцем народження запитованої особи,
 - за місцем проживання,
 - за місцем арешту,
 - за місцем відбування покарань,
- ✓ Головний інформаційно-аналітичний центр МВС РФ.

Право на правду

Мінімально необхідна інформація:

- прізвище, ім'я, по батькові запитованої особи,
- повне місце народження особи (населений пункт, район, область, країна),
- повна дата народження особи (число, місяць, рік),
- вся додаткова наявна інформація (коротка біографія, відомі місця перебування, прізвища родичів чи свідків тощо),
- контакти заявника (телефон, e-mail).

Право на правду

Джерело: http://gazeta.ua/articles/history/_svoye-korinnya-treba-shukati-samostijno--igor-rozkladaj/648027

Автор: *Наталія МІНЯЙЛО*

НАШІ ЛЮДИ

ПАМ'ЯТАМЕ, ШАНУЄМЕ, МОЛИМЕСЯ ...

19-20 вересня 2015 року відбулась поїздка делегації Львівського обласного товариства «Лемківщина» в с.Красна (Коростенка), Кросненського повіту, Підкарпатського воєводства, Польща. Метою поїздки було встановлення та освячення Хреста Пам'яті на нашому греко-католицькому цвинтарі.

Делегація складалася із близько 25 осіб, в т.ч. однієї із найповажніших жителів с.Красна - Євгенії Леськів (з родини Угриняків), 1932р.нар., омитрата Анатолія Дуда-Квасняка, Світлани Славич із Луганської області з дочкою Ангеліною, теперішня переселенка, яка проживає в м.Краків (з родини Дмитра та Юстини Кобаси), родина Івана Сенька: дочки Галини і зятя Тараса Хрущ та інші.

Наші «красняни» щорічно відвідують землю своїх предків: пам'ятають, шанують і моляться за них, залучають до поїздок своїх дітей та внуків.

У 1945 році, перед масовим виселенням нашого населення, в селі Красна було понад 320 хиж/номерів, а тепер, в 70-ту річницю депортації є близько 190. По приїзду до Красної нашим священиком Анатолієм Дуда-Квасняком була відправлена панахида і освячений Хрест Пам'яті на цвинтарі, присутні помолилися на гробах чотирьох священників, які поховані біля Хреста, в т.ч. о.Александра Прислопського-будівничого нашої церкві, парохом якої він був понад 55 років (1885-1942р.р.).

Хочу ще раз підкреслити, що на цвинтарі в с.Красна здійснювали поховання лише прихожан греко-католиків, а селян римокатоликів ховали на їх парафіяльному цвинтарі в с.Лютча. Вони костелу в с.Красна не мали.

Після освячення на цвинтарі всі прийшли до церковці в якій о.Анатолій відслужив молебень. Наш митрофорний протоіерей Анатолій душпастирює вірним українцям лемківського походження і вже не перший раз відвідує с.Красна, молиться в церкві, закликає до терпимості, любові і єднання.

На спільній вечері вихідці із Красної, їх нащадки ділилися спогадами, згадували своїх рідних, батьківські хижі, а присутній док. Лукаш Урам оповідав Світлані Славич і дочці Ангеліні, які були вперше, про їхнього прадіда і прабабцю що мешкали в Красній.

В неділю зранку всі члени делегації поїхали в с.Корчина на могилу Станіслава Шептицького, рідного брата Андрія Шептицького, де священники Анатолій Дуда та Мирон Михалишин відправили панахиду. Після чого всі приїхали в с.Красна, в церковцю, в якій вони відслужили молебень і ми всі ще залишилися і на недільну службу Божу.

Під час поїздки, весь час нас супроводжував дощ, але коли ми освячували Хрест Пам'яті на цвинтарі, йшли по селі - дощ переставав падати.

Ця поїздка залишиться в нашій пам'яті надовго, особливо в тих, хто був перший раз.

До наступних зустрічей.

Мирослав Дмитрах

КУЛЬТУРА

РЕТРОСПЕКТИВА ТВОРЧОСТІ ОКСАНИ ТЕОДОРОВИЧ

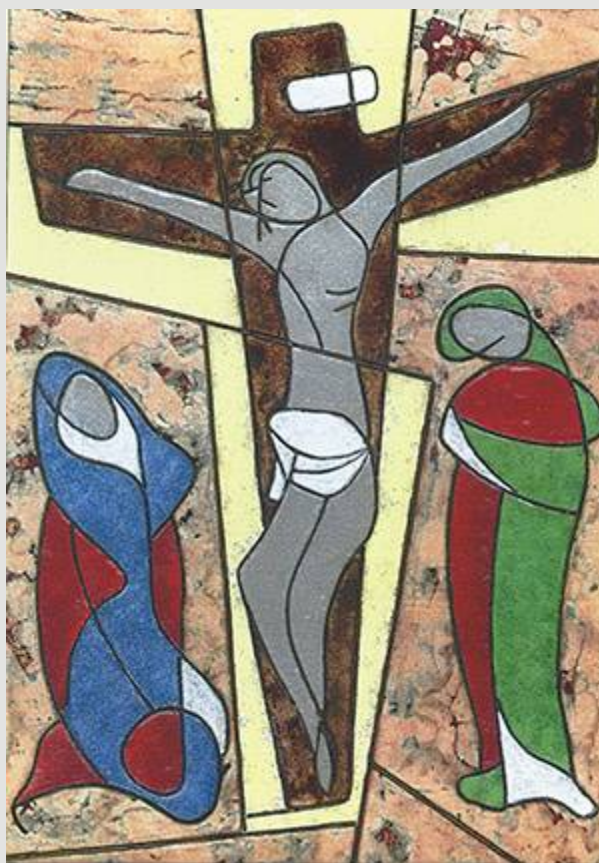

Оксана Теодорович

Мистецтво емальєрства в діаспорі завдячує своєму розвитку українській мисткині Оксані Теодорович. Український Національний Музей уперше презентує «народжений у вогні» живопис. Мова іде про ретроспективу емалі, створеної у різні періоди життя художниці, яка зуміла перенести на новий ґрунт шляхетну традицію естетизації середовища, поширену колись в Україні.

В історії образотворчого мистецтва не так багато людей, які посвячені в технологію та способи виконання емальєрних творів. За цією виставкою відкривається поетичність постави неординарної особистості, як також перспектива дослідження цієї ділянки з мистецтвознавчого боку.

Минає п'яте десятиліття від часу, коли Оксана Теодорович, бакалавр мистецтв Чикагського університету та Школи мистецтв (University of Chicago, School of Art Institute of Chicago), презентувала свою свою дипломну роботу на виставці випускників. Успіх молоді мисткині став першою сходинкою її українського модернізму, водночас такого універсального. Пробувала себе в різних техніках, зупинилася на емалях. «Не знаю, як це почалось. Прийшов, намовив мені хтось?», - ніби про неї написала у збірці «Княжі емалі» поетеса Оксана Лятуринська. У «Килимі квітів» та «Богородиці ніжності» образність мови співзвучна з її поезіями, як і з емалями Олени Кульчицької, Марії Дольницької, Ярослави Музики. Наскрізь жіночістю загартовані «Ніч на полонині», «Після купелі», «Фантазії моря». Ці маленькі шедеври

захоплюють фізичним виміром краси.

Багато з них знаходяться в приватних колекціях, а емаль "Богородиця з дитям" у 1974 році була подарована Блаженнішому Патріархові Йосифу Сліпому і зберігається в колекції галереї Українського Католицького Університету в Римі. Разом з іншими українськими митцями брала участь у групових виставках, що відбувалися в Детройті, Клівленді, Чикаго, Філадельфії. Певні акценти свідомо зроблені на естетику біблійності, що підпорядковується талантові іконописця. Мало кому відомо, що Оксана Теодорович з Лялею Кучмою допомагали головному майстрові Іванові Дикому, уродженцеві Харківщини, розписувати собор св. Володимира і Ольги в Чикаго. Композиційні і стильові риси давньо-руського декоративно-прикладного мистецтва вписані в її твори – "Тиха ніч – свята ніч", "Блакитна риба", "Під Хрестом". Автобіографічною можна назвати емаль "На березі життя". Тут домінують зелені кольори, позолочені променями надії. Це барви дитинства, зеленоокі Самбірщина і Лемковина виколихали незабутні краєвиди, що продовжують будити уяву бойківчанки.

Оксана Теодорович народилася в родині учителів у місті Самборі, на Львівщині. Тут минуло її дитинство. ***Під час першої більшовицької окупації (1939-1941 р). перебувала на Лемківщині. Природа, довкілля, лемківські традиції мали вплив на формування характеру молодого українки. Вона ходила на маївки, святкувала Різдво і Маланку...***

«Незабутні ранки лісової тиші, коли входили гуртом поміж дерева, наче у якусь святиню, шукаючи грибів. Гамір, співи, забави при вогнищі і очікування новоспеченої бандурки. Довгими, осінніми вечорами господині пряли, а ми робили солом'яні прикраси на ялинку. Ще й до сьогодні диво-казка з Лемківщини зворушує мене до сліз, і ніби бачу і ті події, і людей. Переді мною усміхнені обличчя моїх лемківських друзів, між ними Ольга Ярема

з братиком Левком. Що з ними сталося? Хочу вірити, що вони не стали жертвами жорстокої "Акції Вісла", - розповідає про себе пані Оксана, згадуючи село Глудно (Глідно), де у 1939 році пішла до початкової школи.

А далі війна, табори переміщених осіб, школа в Регенсбургу, Пласт, еміграція до США, завершення тут середньої освіти... Вона легко знайшла спільну мову "з вогнем", вивчаючи емаль практично, експериментувала з металом, фарбами, викресувала тепло своїм творінням. Усі вироби обов'язково опалюються в печі при температурі 600-800 градусів за Цельсієм. Щоб досягти бажаного результату,

необхідно це робити кілька разів. У 2005 році в Чикаго банк МБ (MB Financial Bank) видав календар із репродукціями емальних розписів Оксани Теодорович.

З історії відомо, що східні слов'яни виробляли різноманітні прикраси з кольорових та дорогоцінних металів. Золоті діадеми, намисто, гривні, колти, оправи книг, оздоблені філігранною перегородчастою емаллю, дійшли до нас з доби Київської Русі. Непоправної шкоди було заподіяно металопластиці у часи знищення Києва татарами(1239-1240 р.). Лише через багато століть, у добу модерну, відродилася техніка

гарячої емалі в Європі, зокрема із Франції поширився термін «мистецтво вогню» (від франц. «Groupe des arts du feu»). Це дуже складний вид художньої творчості, підвласний як чоловікам, так і жінкам. Найголовніше – відчутти позитивну енергію, яка вселяє оптимізм на майбутнє. Виставка «Ретроспектива творчості Оксани Теодорович» з 6 по 29 листопада відбудеться в Українському Національному Музеї в Чикаго. Запрошуємо шанувальників на відкриття у п'ятницю, 6 листопада о 7-ій годині вечора. Цією виставкою ми впишемо в історію розвитку емальєрства мистецьке Чикаго та особисто привітаємо мисткиню.

10/08/2015

автор: Марія Климчак, Чикаго, куратор УНМ. Спеціально для "Час і Події"

Джерело: <http://www.chasipodii.net/article/15939/>

У США злодії замінили дев'ять картин Енді Воргола на підробки

11 вересня 2015

Дев'ять картин Енді Воргола були вкрадені з офісу кінокомпанії в Лос-Анджелесі і замінені на підробки.

Вкрадені принти та відбитки на шовку, підписані Ворголом, відносились до серій "Десять портретів євреїв двадцятого століття" і "Види, що зникають" і коштували близько 350 тис. доларів.

Крадіжка залишалася непоміченою протягом декількох років, оскільки роботи Воргола замінили на підробки.

Про злочин стало відомо лише після того, як одну з робіт відправили для заміни рами. Фахівці виявили, що зображення розмите і на ньому немає підпису художника.

Поліція припускає, що щонайменше одна з робіт була продана на аукціоні.

Енді Воргол, який народився в США в родині емігрантів з України (лемків), здобув популярність в 60-х роках минулого століття - він став однією з ключових фігур в історії поп-арт руху в сучасному мистецтві.

Джерело:

http://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2015/09/150911_ak_pictures_war_holl_fake

ДЕ МОЖНА ПРОЧИТАТИ ТИЖНЕВИК НАШ ЛЕМКО?

DIASPORIANA.ORG.UA
електронна бібліотека

Українська Карпатська Держава.

В НЕДІЛЮ, ДНЯ
9-го Червня 1929
В Українській Хаті
2240 Gruyling Ave.
HAMBRICK, MICH.

Домівка
Про проект
Контакт
RSS

Діаспоріана Електронна бібліотека » Українська » Двотижневик "Наш Лемко" 1934-1939 років (вибрана публіцистика)

Двотижневик "Наш Лемко" 1934-1939 років (вибрана публіцистика)

Додано: Жовтень 8, 2015

Автор: Упоряд. Олександр Маслей, Володимир Пилипович

Опубліковано: Варшава, 2004

Сторінок: 325 с.

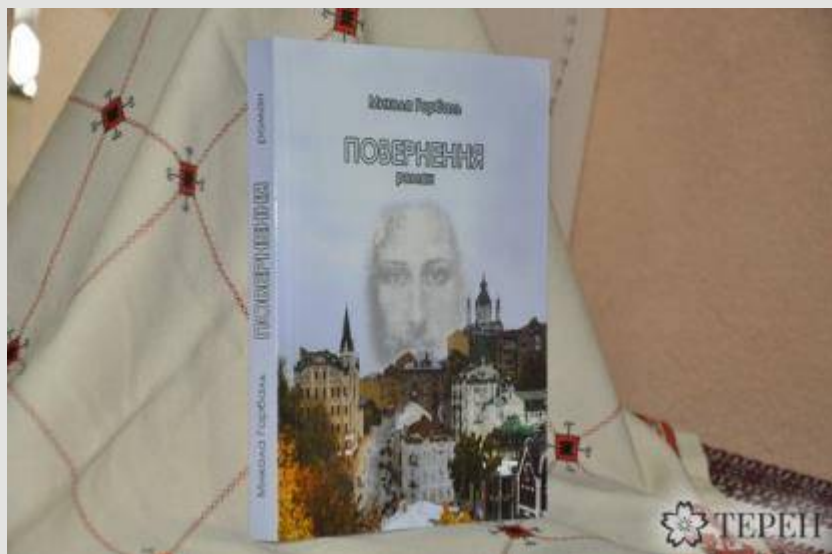
Опис: Об'єднання Лемків у Польщі
Джерело: Lemko

Категорії

- Українська (991)
- Дитяча література (304)
- Драма (189)
- Ідеологія (627)
- Історія (485)
- Літературознавство (264)
- Мемуари (451)
- Мистецтво (146)
- Мовознавство (102)
- Періодика (5,125)
- Поезія (436)
- Політологія (151)
- Проза (724)

Джерело: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/12058-dvotizhnevik-nash-lemko-1934-1939-rokiv-vibrana-publitsistika/>

ПРОРОЦТВА У КНИЖЦІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ЗДІЙСНИЛИСЯ

У Тернополі, як уже повідомляв «Терен», відбулася презентація книжки Миколи Горбала «Повернення». Наш земляк цим романом на 180 градусів міняє світогляд багатьох людей, принаймні, змушує їх замислитися.

Мова, в першу чергу, про атеїстів та фанатиків віри. Час, у якому відбуваються події у «Поверненні», - це постсовєтська Україна,

спотворена комуністичною пропагандою, засмічена кагебістськими сексотами та імперською агентурою. Один з головних героїв - журналіст Олег отримує містичне завдання світлом правди очистити край від скверни.

У романі є ще один герой, отець Валерій. Через нього письменник передає читачам пророцтва Божого провидіння. Вони вражають, зважючи на те, що книга була написана до Революції Гідності. Цитую: "Україна... ставала епіцентром зіткнення демонічних сил із Божим промыслом... на Україну Богом покладено якусь вселенську світлу місію. Це, що робить теперішній президент України (Янукович), виразно означено печаттю лукавого, бо потоптано заповіді Божі "не кради", "не вбий", "Не свідкуй неправдиво". Судочинство перетворено в слухняний виконавчий орган злочинця президента. Генерального прокурора призначає злодій президент, і такий прокурор - відданий пес хазяїна. Міністр оборони - агент Москви, голова Служби Безпеки - московський кагебіст, міністр освіти - кремлівський прислужник. У таких умовах життя українця в Україні стає нестерпним. ... Божа сутність українства... довго цього терпіти не зможе. Народ повстане. І ми ще будемо свідками, як мільйони людей з молитвами до Бога вийдуть на майдани. Очевидно, потреба народу очистити країну від скверни активізує проти себе усяку нечисть. Щоб застрашити народ, натовпи бездушних організацій, за підтримки влади, робитимуть жахливі речі: викрадатимуть активістів супротиву, мордуватимуть і вбиватимуть їх, стрілятимуть у людей. Вони виконуватимуть замовлення сатани. Увесь світ зі здивуванням і захопленням спостерігатиме за повстанням українців проти лукавого. А усі руські міри - це демонічні структури".

Письменник і політв'язень Микола Горбаль під час спілкування зауважив, що Україна вже пройшла час покаяння і спокути. Зараз проходить наступний процес трансформації - процес очищення. Україна знаходиться в епіцентрі протистояння планетарному злу. Наступний її етап - Боже благословення.

До слова, роман завершується тим, що всі, хто колись емігрував з України (а це мільйони людей), починають повертатися на рідну землю. Якщо вищезгадані передбачення вже здійснилися, а деякі здійснюються зараз, то є надія, що все, про що пророкує у своїй книзі автор, здійсниться так само. Це тішить і вселяє оптимізм.

Валентина СЕМЕНЯК

Джерело:

http://teren.in.ua/article/prorotstva_u_knyzhtsi_ternopilskoho_pysmennyka_zdi_snylysyu

"Повернення" Миколи Горбала — ключ до українського майбуття

Недавно мав приємність прочитати захоплюючий художньо-документальний роман уродженця Лемківщини Микола Горбала, колишнього дисидента й політв'язня, згодом політика, а нині письменника. На відміну від попередніх його книжок — це не автобіографічна розповідь. Це хвилююча оповідь про пошуки групою молодих київських нонконформістів свого місця у нинішньому,

глибоко просякнутому гріхом, світі.

Книжку об'ємом 358 сторінок (традиційного для книжкових видань формату В-5), яка ще на початку нинішнього року вийшла у харківському видавництві «Права людини», починаючи з перших сторінок, читається на одному подиху. Цього не може навіть зупинити така вада книжки, а точніше особливість нашого часу, як намагання втиснути максимум тексту у мінімум друкованих аркушів. Це не тільки моє враження. Тому книжка заслуговує на увагу усіх, хто шукає ключа до українського майбуття.

Притаманна детективам напруга починається від сцени, коли промокла до останньої нитки босонога красуня, яка нагадувала ангела, бігла Андріївським узвозом у час рясного дощу. Хоч «Повернення» Миколи Горбала не є ніяким детективом. Не є вона теж мемуаристикою, як в одній замітці написала Оксана

Забужко, зізнавшись, що останнім часом доводиться читати, “по роботі”, багато мемуарів і туди ж віднесла роман «Повернення».

Мемуарами була перша книжка Миколи Горбала, видана ще 2001 році — «Один з шістдесяти». Частково до мемуарів можна віднести й другу книжку — «Презентація життя», видану в 2006 році. А ця книжка — глибокий матеріал для рефлексій над причиною та джерелом зла, що панує у нинішньому світі. Поданий він не у формі, зазвичай нудного для загалу читачів, філософського трактату, а як художнє полотно. В діалогах герої, які втомлені бездуховністю, шукають свого місця в українському світі. У розмовах героїв наводяться короткі фрагменти з документів, наукових та філософських праць. Тому «Повернення» Миколи Горбала відношу до розряду художньо-документальних романів.

У ньому автор згадує ім'я нині майже невідомого в Україні російського письменника-містика філософа Даниїла Андрєєва (1906–1959). Його книги в Росії почали видаватися щойно в 1991 році. Він, чи не вперше у російській філософській обіг ввів термін «демон великодержавності!» Цей термін проходить крізь увесь роман «Повернення», у якому показано, що усякі руські міри — демонічна затія, яка буде подолана силами правди. Аби показати, що демони великодержавності та сили правди не є витвором людської уяви чи абстрактним філософським поняттям, а елементом людського буття, М. Горбаль згадує особу шведського вченого й політика, котрий згодом став містиком XVIII століття — Еммануїла Сведенборга з його снами-яснобаченнями, у яких йому було дано побачити докази існування душі.

У романі «Повернення» показано, що на перший погляд випадкові люди, котрі сходяться на вечерниці до київської акторки Роксоляни (так вона звучить в авторському написанні) Лукашевич, вже мали призначену їм Провидінням конкретну роль. Часто дуже несподівану. Автор у якості прикладу, що підтверджує цю думку, наводить художника Петра Забарилу. У перших сторінках роману він показаний, як цинік та легкодух, для якого немає нічого святого. Обман був способом життя. В останні роки радянської влади пропагандист районного масштабу, прикидаючись інструктором райкому комуністичної партії, змушував сільські ради купляти його «голови» (погруддя Леніна). Під впливом вечорниць у Роксоляни ця людина стає зовсім іншою — усвідомлює, що Господь дає людині талант тому, щоб служити нації. І це не тільки мрія автора. Життя показує, що спосіб буття людини залежить від середовища, у якому вона перебуває. Інша справа чи невеличкі групи нонконформістів можуть змінити світ, який руйнувався десятиліттями?

Спочатку банальні товариські посиденьки у Роксоляни з часом трансформувалися у регулярні щотижневі інтелектуальні зустрічі нонконформістів, які притягували все більше коло людей. Як впливає з роману, вирішальним у тому, що зустрічі переростають у інтелектуальний клуб, був сон київського художника Василя Розпутенка, який приснився тоді, коли його дідусь, вірний сталінець, мав фатальний серцевий приступ. Спроба зрозуміти чи це була лише випадковість, чи знак зі світу душ, у колі згуртованих навколо Роксоляни осіб, викликає дискусію, яка захоплює все більше коло історично-моральних і духовних проблем. Тим паче,

що й у головної героїні роману теж був дивний сон, який її змінив. Їй приснився вбитий російськими шовіністами наречений Денис. Він сказав, що у житті їй належиться зіграти цілком іншу роль, ніж досі вона грала в театрі. За його словами українцям пророчено три дощі. Перший — важкий дощ спокути вже закінчився. Скоро буде другий — дощ очищення від скверни. А третій — буде дощем радості і благодаті Божої. Героїня крізь увесь роман нагадує всім про третій дощ. Спочатку цей загадковий термін був незрозумілим і самій героїні, а не лише читачеві. Однак, в останньому розділі роману показаний образ України у час третього дощу.

Намагання зрозуміти сенс третього дощу і слова зі сну «про цілком іншу роль» у підготовці до того дощу приводять учасників товариства до висновку, що у способі життя та відданості у служінні Україні треба рівнятися на великі постаті. Усе товариство, що збирається у Роксоляни, сходиться на думці, що постаттю, до якої вони хотіли б уподібнитися є митрополит Андрей Шептицький. Спочатку всі вони були байдужими до справ українських, усі вони різними, часто складними дорогами, які і митрополит Андрей, прийшли до жертвовного служіння Україні. Це, по суті, стосується також і головної героїні — Роксоляни, котра наївно погодилася стати, красивим придатком до багатства загадкового бізнесмена (а насправді російського розвідника). Проте не зазнала вона щастя в подружжі, де їй була відведена роль дружини-придатка, якому було наказано не втручатися у не свої справи. Однак їй, як сказав у сні вбитий шовіністами наречений Денис, належалося зіграти цілком іншу роль...

Є у романі один нюанс, який на перший погляд може видатися припасованим під нинішню ситуацію. Йдеться про пророцтво одного з головних героїв роману — отця Валерія Лукашевича, що прийде час і на майданах України лунатиме молитва і силою цієї молитви злочинці у владі втечуть до безбожної Росії. Усі ми були свідками як лунала молитва у час Майдану Гідності, особливо у його найдраматичніші миті, і як Янукович та його поплічники втікали до Росії. Автор «Повернення» запевнив, що ніяких припасувань тут не має, бо книга була закінчена ще до початку Майдану Гідності. А чому потрібно було аж більше року для видання книжки — питання, яке виходить за рамки рецензії...

Виявляється, сюжет про пророцтво отця Валерія про молитву на майданах та втечу до безбожної Росії злодійської влади базується на реальному факті. Хоч у романі автор прописує його у роках незалежності, насправді воно відноситься до середини 1980-их років. У час ув'язнення за правозахисну діяльність життєвий шлях Микола Горбаль пересікся з однією глибоко віруючою людиною, яка каралася за віру, за те, що відверто говорила, що зло впаде, що Україна буде вільною, очиститься дощем благодаті Божої, а сили зла будуть подолані, бо таким є промисел Божий. То ж не дивно, що багато із віщих думок (молитва на майданах та втеча влади — це тільки дві з них), почутих за ґратами автор передає читачеві як історично-моральні науки отця Валерія.

Микола Горбаль закінчує роман розділом із не так вже далекого майбутнього. З розпадом Росії усі загрози, що нависають над світом відійдуть у минуле. Україна підніметься з упадку, багато хто із тих хто, свого часу покинув Україну,

старатимуться повернутися. Звідси й заголовок роману — «Повернення», за яке відповідає міністр Ляна Розпутенко (Роксоляна Лукашевич).

Багато хто, виходячи з нинішніх реалій може сказати: фантастика. В анонсі до книжки автор написав: «Пророцтва Божого Провидіння дають підставу авторові закінчити роман оптимістично». Бо ж, якщо в основу закону земного, покласти Закон Божий, то це, що нині видається фантастикою, у близькому майбутньому може бути реальністю.

У книзі є дві сюжетні лінії, які це ілюструють. Події обох сюжетів відбуваються в одному з районних центрів Харківщини. Перший у середині 1980-их років. «Вчителька» української мови зробила все аби виховати в учнів ненависть до української мови, показуючи учням її «другосортність», «штучність» та «непотрібність» у житті. Її наступниця — дочка харківського вченого, який змушений був тікати перед репресіями до Ленінграда, працею, вірою та любов'ю кардинально змінює ситуацію. Ті хто найбільше глузував з мови з часом стають найбільшими її захисниками. Однак цей сюжет закінчується трагічно. Каральна машина російського шовінізму жорстоко вбиває спочатку вчительку, а згодом її найпослідовнішого учня.

Другий сюжет, який показує, що віра та любов можуть творити чуда, стосується будівництва храму. У тому ж містечку, про яке була мова у попередньому абзаці, люди на зламі віків змогли змобілізуватися, побудували новий храм, захистили отця Валерія, хоч на перший погляд здавалося, що ініціатива немає ніяких шансів на успіх, бо і церковна, і політична влада були там неукраїнськими.

Оскільки нині дуже часто і дуже легко шиють ярлики «зрадників», то й того питання хотів би торкнутися, оскільки воно підняте у романі «Повернення». Герой роману отець Валерій, який закінчив ленінградську духовну академію, є сином греко-католицького священика з Галичини, якого влада зламала та змусила перейти до офіційної, російської Церкви. Валерій часто ставав перед дилемою, чи його батько був зрадником. Відповіді на це запитання так і не знайшов. Автор роману показує, що без батькової «зради» отець Валерій не міг би виконати того, що йому згодом довелося виконувати. Він відроджує українську Церкву, мову в дуже важкому середовищі. Шукає шляхів до об'єднання Церков. На прикладі долі отця Валерія показано якими ж несподіваними бувають дороги, котрими веде людину Всевишній.

Роман Миколи Горбала «Повернення» тісно пов'язаний з попереднім романом — «Презентація життя». Хто мав змогу його прочитати, матиме повнішу картину часу, про який пише автор. Особливо в сюжетах, у яких показано диверсійну діяльність кагебістської резидентури, що від першого дня проголошення незалежності України діяла під прикриттям «українських комерсантів». Отець Валерій, його дочка, акторка Роксоляна Лукашевич та російський розвідник Владімір є героями обох книг. Владімір видаючи себе за покровителя мистецтв, має завдання стежити, а точніше підслуховувати українські інтелектуальні середовища. Як він це робить, і коли його розкривають — одна з інтриг книги «Повернення».

На закінчення хочу сказати, що нині на книжковому ринку є чимало книг. На жаль, є такі, що й до третини не можна дочитати, бо немає у них ані світлої думки, ані дороги, якою повинна йти сучасна людина. Є книжки, що треба силувати себе, аби дочитати до кінця. Читаючи роман Миколи Горбала «Повернення» також мусив себе силувати... Аби відірватися на обід і на вечерю. Тут не тільки показані джерела та природа зла, а й глибока віра, що їх можна перемогти. Відповідально заявляю: хто візьметься читати цей роман — буде мати неповторну інтелектуальну та моральну насолоду. І краще зрозуміє звідкіля беруться усякі «руські міри»...

Мирослав Левицький

Джерело: <http://litforum.com.ua/index.php?r=18&a=6920>

ЗАНУРЮЙМОСЯ В ПОЕТИЧНИЙ СВІТ КРАЯНИНА

“Відтоді у річці часу сплило чимало води. Роман Вархол став членом Національної спілки письменників України, автором сорока збірок поезії, лауреатом престижних премій ім. Пантелеймона Куліша та ім. Маркіяна Шашкевича... Плідним для нього можна вважати і 2015-ий. На початку року вийшла його книга віршів «Руське море», на появу якої тепло відгукнулися часописи «Золота пектораль», «Буковинський журнал» та один із сайтів. А тепер до читачів прийшли «Діти кирилиці»...”

Недавно поштою отримав своєрідне вітання від приятеля студентських років – книгу віршів «Діти кирилиці» Романа Верхола із Зимної Води коло Львова. І відразу пам'ять полинула в осень подаленілого в часі 1975-ого, коли ми вперше зустрілися на одному із засідань літстудії «Франкова кузня» при Львівському університеті. Він тоді був другокурсником філології, а автор цих рядків почав студіювати журналістику. Здається, що з першого спілкування ми знайшли спільну мову. І не тільки через те, що обоє у ту пору були молодими. Поєднала і спільність народження, адже ми вважали себе вихідцями з Тернопілля. (Роман народився на Чортківщині у родині уродженців Лемківщини, а я – на Зборівщині).

А ще охоплювали жага пізнання поетичного всесвіту. Засвідчила це і його перша поетична книга «Мозаїка», котра прийшла до читачів ще у тоталітарні часи. Вона, до речі, вже тоді показала тяжіння автора до поетичної мініатюри і лемківські мотиви, що відзначили літературознавці та літературні критики.

Відтоді у річці часу сплило чимало води. Роман Вархол став членом Національної спілки письменників України, автором сорока збірок поезії, лауреатом престижних премій ім. Пантелеймона Куліша та ім. Маркіяна Шашкевича... Плідним для нього можна вважати і 2015-ий. На початку року вийшла його книга віршів «Руське море», на появу якої тепло відгукнулися

часописи «Золота пектораль», «Буковинський журнал» та один із сайтів. А тепер до читачів прийшли «Діти кирилиці».

Міркування про це видання годилося б викласти у двох планах. І з першого поведемо мову про таке. «Руське море», а також «Співочий птах на мисленному дереві», «Писар Хорса Великого» показали, що автор тяжіє до опоетизування княжих часів і козацької доби. Нагадаю, що свого часу саме через тяжіння до цієї тематики шукали себе у поезії Оксана Лятуринська – теж уродженка Тернопілля. Можливо, існує певна спільність у висвітленні. Принаймні так може здатися при співставленні текстів. Та не в цьому справа. Якщо говорити про вірші нашого краянина на цю тематику, то на основі аналізу здобутків сучасної версифікації ствердимо що Роман Вархол знайшов себе через постійне поглиблення оспівуваних тем. І може здатися, що на цьому тлі авторові не варто пірнати в інші поетичні пласти. Згодімося, що певна логіка тут є. Але наш краянин, залишаючись вірним собі, ступив на інші тематичні обрії і переконав усіх висвітленням через логіку поєднання прадавнього і сучасного. Дивний симбіоз, правда? Не заперечую, що у цих розмислах є якась загальниковість. Та хіба це біда? Мусить вона бути! Неодмінно! Та мають поряд з нею існувати хоча б краплини конкретики.

Отже, книгу «Діти кирилиці» починає розділ «Легенда про Дунайську Січ». Він – своєрідний пантеон пам'яті про Лемківщину. Такі думки виникають, коли вже читаєш перший вірш «Я, можливо, останній поет лемків». Вражають тут «сиве каміння», «гніздо пустки». Чи не стрепенеться серце, наткнувшись на фразу: «дідів дух вам таке повіда»? Вдаймося до нехитрої арифметики. У розділі – 195 творів. І всі вони пронизані щемливою тугою поета за втраченим ріднокраєм внаслідок несправедливих історичних катаклізмів. Бо кожному мить натикаєшся на рядки на кшталт: «голос і птах замерзають на півдорозі», «розкітне місяць тюльпаном срібним», «служать горам закоханим зорі» і т.д. Слава Богу, вдатності можна продовжити, бо їх тут вистачає. Але, як мені здається, розповідь про цей розділ була б далеко неповною, якщо не згадати про одну думку про вірш «Антонич». Не можуть не захопити рядки: «зіперся вітер, мов дід на костур», «ранок красний, мов лемко у солом'яному капелюсі», «винуватий погляд пісні», «лисенята на мить обертаються на світлячків». Як бачимо, твір не втрачає своєї принадності й оригінальності на тлі вже відомих віршів Романа Лубківського, Ігоря Калинця, Миколи Петренка, Павла Гірника, Михайла Левицького та інших авторів поезій про Антонича.

До чого все це? Та думаю, що вищезгадане є ще одним нагадуванням про важливість тяжіння до рідного. Та лемківська інтерпретації Романа Вархола так не зачаровувала б, якби не відчуття того, що автор віддав поетичну данину і подільським кореням родоводу. Саме про це подумалося, коли перед зором з'явився розділ «Подільські елегії». 56 творів зібрано у ньому. «Душу спогадом напою», «перевожу смуток, перевожу радість з правого берега на лівий». «втомилися сиві жорна молоти збіжжя літ»... Не можна не зауважити, що «Подільським елегіям» додає неповторності тема жури лемка, вимушеного жити на

Поділлі. Цей чар постає із віршів «Мої батьки із лемківських Карпат», «У країну спогадів дитячих».

Виділяється у книзі третій розділ «На вранім конику». Якщо перші два написані з використанням сучасної української літературної мови, то цей позначений лемківською говіркою. Оригінальність? Можна так сказати. Звісно, що на фоні того, що цей діалект є не дуже поширеним у красному письменстві. Згадаймо хоча б, що Богдан-Ігор Антонич (лемко за походженням) творив українською літературною мовою, хоч добре знав лемківське мовлення. З висоти часу маємо підстави стверджувати, що це було покликане намаганням доказати приналежність лемків до української нації. Нині попри вітровіння злочасного часу маємо докоріно іншу ситуацію: щиро вітаємо кожную спробу припадання до діалектизмів, вважаючи його кроком до само ідентичності. Зрозуміло, що цю думку можна розвивати і далі. Та давайте не будемо «розпливатися мислією по дереву» навколо очевидного. Тим паче, що існує набагато цікавіший момент. Адже з'явилася нагода поро зміркувати про важливість говірок в сучасному українському літературному процесі. Але відразу залишимо у стороні теоретичні розмисли і звернемося до прикладів. Чомусь спали на думку імена Василя Шкургана і Петра Мідянки, кожен з яких є самодостатнім по-своєму. Якщо вірші першого (чи не всі?) написані гуцульським діалектом, то другий залишається вірним літературній мові, хоч часто-густо у тканину своїх творів вплітає закарпатську говірку, що додає римах неповторного шарму. А Роман Вархол на цьому фоні є особливим, бо показав, що у своїй поезії віртуозно володіє і літературною мовою , і діалектом. Доцільною, як мені здається, є тут думка про органічність у версифікаційній структурі автора вищезгаданого методу. Бо, чесно кажучи, нічого іншого не приходить в голову, коли читаєш вірші «Лист», «Гей, Олено, Олено», «Бесіда». Причаровують мініатюри з цього розділу. Правда, є і заувага після знайомства з ним. Діалектизми у поетичному мовленні неодмінно знайдуть розуміння на заході країни, де ще залишилися лемки і вихідці родин з Лемківщини, яких, свого часу, насильно пересилили з рідного краю. І все одно для читачів із Західної України не завадив би у цій книзі словничок маловживаних слів. А що вже казати про поціновувачів віршованого слова з інших місцевостей.

...Нова книга поета. Цікава. Оригінальна. І говорить про творчу невситимість автора. Й тому віриться, що ще не раз матимемо можливість переконуватись в цьому. В нових книгах. Хіба не до цього Роман Вархол?

Ігор ФАРИНА, член НСПУ, м.Шумськ.

<http://zolotapektoral.te.ua/zanuryujmosya-v-poetychnyj-svit-krayanyna.html>

ПОДІЇ. ІСТОРІЯ, ЖИТТЯ.

ТРИ ХВИЛІ ІМІГРАЦІЇ ЛЕМКІВ ДО СЕРБІЇ ТА ХОРВАТІЇ.

Ч. 1

До лемків треба зарахувати й вихідців з регіону Низького Бескиду (Північно-Східна Словаччина та Південна Польща), котрі, починаючи з XVIII ст., почали селитися в *Бачці*, що в нинішній Сербії та в *Сриму* – в Хорватії. Після вигнання турків (1718 р.) з південних рубежів Австро-Угорщини, віденський двір вирішив заселити ці покинуті регіони, щоб зміцнити їх не лише економічно, а й політично.

Переселення русинів (українців) на південь розпочалося вже у 30-ті роки XVIII ст. вздовж ріки Тиса. Так у місті Мако русини заснували церковне товариство вже 1728 року. В хроніках записано, що руські люди переселилися сюди з Гайдудорозького, Саболчського та Земплинського комітатів. З часом, однак, ці переселенці, розпорошені в багатьох селах серед мадярів, доволі швидко асимілювалися. Основний поштовх для колонізації покинутих земель на півдні Австро-Угорщини дала цесарева Марія Терезія. В середині 18 ст., відповідно до програми, розробленої віденським двором, певній кількості сімей вільних (тобто – не кріпаків), русинів греко-католицького віросповідання надано можливість заселити спорожнілі села *Великий Керестур* та *Коцур* у Бачці (Войводині). Переселенці були із Закарпатської області (нинішньої України), з Південної Лемківщини та зі села Мучонь, що неподалік Мішколця у Північно-Східній Угорщині.

Найбільша кількість населення із земель Лемківщини обабіч Бескиду переселилися на південні рубежі Австро-Угорської імперії – до *Воеводини* в Сербії та *Сриму* в Хорватії під час другої хвилі – в 1848-1880 роках. Як пише дослідник історії русинів колишньої Югославії М. Жирош, ці переселенці походили з таких сіл Шариської жупи, як Мальцов, Куров, Лівов, Кружльов, Луков, Боглярка, Криве, Снаков, Люцина, Руська Воля, Пітрова, Герлахова та інших.

Третя хвиля переселення русинів (українців) на південь мала місце в 1890-1914 роках з районів Північної Лемківщини і Галичини загалом. Вони поселилися в *Сриму*, *Славонії*, що в Хорватії та в Боснії. Переселенці були з сіл Лелюхів, Мацина Велика, Бортне, Міцова, Кремпа, Перегримка, Маластів, Мушинка, Беднарка, Климківка, Устя Руське та інших. Це була перша в історії міграція населення з Лемківщини. Варто додати до цього, що русини на південних рубежах Австро-Угорщини зберегли свою руську-українську національну свідомість і свої греко-католицьке віросповідання. Вони й нині гордо голосяться до спадщини своїх предків у Карпатах і визнають спільне походження всіх русинів – із земель сучасної України. Щоправда, серед переселенців у Сербії та Хорватії назва «лемки» не прийнялася. Це зрозуміло, адже й серед руського населення всього регіону Лемківщини найменування «лемки» вперше згадується лише у 1831 році і приймалося спершу неохоче. Утвердилося воно щойно на початку ХХ століття, і то

переважно у Польщі. Натомість русько-українське населення Словаччини цю назву не прийняло і залишилося вірним первісній – русини/руські.

Автор Іван Гвать

Джерело: Гвать І. Історичний розвиток Лемківщини до 1918 року // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. Вип.27. Історія та культура Лемківщини / Гол. ред. і упор. М.Сополига. – Свидник, 2013. – с.59-60

ЗБІЙНИЦЬКИЙ РУХ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Однією з форм боротьби селян проти зростаючого визиску власниками (фільварків та маєтків) були стихійні бунти закріпачених селян, їх втечі від феодалів (шляхти) та збійництво – рух опришків.

Відомості про розбійницький рух на Лемківщині з обох сторін Бескиду маємо з першої половини XV століття. Польська дослідниця К.Перадзка цитує документ з 1413 року, в якому нагадується про обов'язок оборони не лише від татарських набігів, а й від «latrones Beskidenses in montibus Carpathicis» (грабіжників Бескидників з Карпатських гір). Щоправда, з цього не можна дійти висновку, що вже йшлося про організований рух. Імовірно йшлося про грабіжницькі напади груп, груп, що складали раніше війська *чеських таборитів* (братиків), котрі оселилися в Словаччині. Вони вели боротьбу проти угорських феодалів, Католицької церкви і німецького патріціату міст. В середині XV ст. розпорошені й здеморалізовані братики творили самостійні ватаги, що на Лемківщині займалися розбоєм.

Натомість, опришківський рух в Бескидах, як свідчать джерела, почав зростати в середині і посилювався наприкінці XV століття. Український історик Б.Барвінський, якого цитує О.Ставровський, пише, що в Сяноцьких горах *збійники* (він називає їх «бескидниками» від гір Бескидів) появилася 1452 року. Південної Лемківщини стосується згадка з 1456 р. про ватаги збійників в околицях замків Камениця біля *Сабінова* і Плавча неподалік *Старої Любовні*.

Збійницький рух або *карпатівське опришківство* особливо посилювався наприкінці XV століття. Великим поштовхом для його розгортання в Карпатах, за висновками істориків, стало *селянське повстання під проводом Мухи* на галицькому Покутті 1490-1492 рр., в якому взяло участь близько 10 тисяч селян. Після кривавого придушення цього повстання ватаги збійників почали діяти на всьому терені галицько-польсько-угорського прикордоння. Більшість збійників були місцевого походження – з Маковицького, Гуменського і Стропківського панств, що на угорському боці, а на півночі – селяни із Сяноцької та Перемиської земель. Були серед них і православні священники. Це було зумовлене їхнім соціально-правовим становищем, яке нічим не відрізнялося від становища

залежних селян. В цілому, національний склад забійницьких дружин був дуже строкатий.

В історичній літературі відомий є «Погрозливий лист опришків місту Бардієву» з 25 липня 1493 року. Авторство листа приписується ватажку опришків *Федору Головатому* (у латинізованих джерелах виступає як Fedur Hlawathi, Fedor Hlawati або Hlawata), який народився він у селі Руська Волова (нині у Снинському окрузі Пряшівського краю). Його група збійників, яка нараховувала до 50 членів «оперувала» по всій Лемківщині. Головатий цим листом оголошував про помсту за смерть рідного брата Василя, страченого, імовірно, в тому ж Бардієві.

Лист, як доводить Микола Мушинка, є пам'яткою української мови і важливим документом руського звичаєвого права Лемківщини. В українській транслітерації лист має таке звучання: *Вы злы а несправедливы люды Бардыовскы, вы сте наших братов дали звешати, люди добрых а невинных, яко мордере нецнотливы, кторы ани вам, ани жадному нич не били вини. А протош, этли нам – приятелом а родові їх за них не положите четири ста золотих ве золоце до трох неделы в клашторе в Могілі у Кракова алебо у картусов в Лехниці, теди на ваших гордлех й на ваших иманію й на ваших поданих се буд дулуго, буд кратко такто се мстити будеди покуд нашого роду става. Тот лист с гор, дзен сватеого Якуба. Сято Якуба (Якова) за григоріанським календарем припадає на 25 липня.*

Серед інших відомих збійників на Лемківщині знаходимо імена Василя Пітровського, Василя Чепця, Василя Баюса, Марка Гатала та зокрема *Андрія Савки*, уродженця села Стебник біля Бардієва.

Уже на 90-ті роки XVI ст. польська шляхта вимагає створити спільної з угорцями комісії, яка б розв'язувала суперечки та збройні напади на території польсько-угорського прикордоння, проте діяльність таких комісій успіху не мала.

Рух опришків значно розширився протягом XVI-XVII століть і втішався підтримкою селян Лемківщини. У першій половині XVII століття популярним на всьому польсько-угорському прикордонні був забійницький загін *Сипка* з Мацини Великої, що біля Горлиць. У 1635-1648 рр. дуже знаною на Лемківщині була дружина *Василя Баюса* з Ліщин. Дослідник Лемківщини Іван Красовський пише, що коли в Мушині судили В.Пітровського і його сина Івана – членів дружини Баюса, підсудні визнали, що «збійники погрожують спалити Мушину – місце розправи над їх побратимами». В середині 1648 року було здійснено два напади збійників на Новотанецький та на Сяноцький замки. В обох випадках разом зі збійниками взяло участь багато мешканців з навколишніх сіл.

У XVI ст. почастишала кореспонденція між польськими прикордонними містами, зокрема Сяноком та Бардієвом в Угорщині, мета якої – зарадити дедалі зростаючим збройним нападам збійників на маєтки шляхти. Багатий матеріал про збійництво на теренах Лемківщини містять збірки матеріалів під назвою *Registr zloczyncow grodu Sanockiego 1554-1638*, *Cirna kniha mesta Levoce* чи, наприклад, «Kronika» містечка Сабинів. Записи в них свідчать про те, що більшість обвинувачених збійників походили з Шариського, Списького та частково

й Земплінського комітатів. Згадані матеріали містять прохання й клопотання про переслідування та покарання селян, котрі провинилися, протоколи допитів спійманих збійників-опришків. Польські документи свідчать про те, що піддані Польщі, котрі пішли на шлях збійництва, походили з різних сіл Лемківщини та Підгалля. Збійництво в польсько-угорському прикордонні припинилося щойно наприкінці XVIII ст. Це був і час першого поділу Польщі (1772).

Якщо тогочасні джерела (польські й угорські), а відтак і дослідники XIX століття трактували збійництво як діяльність звичайних кримінальних банд, то історики другої половини XX ст., приневолені дотримуватися канонів марксистсько-ленінської ідеології, збійництво якоюсь мірою ідеалізували і вимальовували його як прояв класової боротьби. А правда десь по середині. Мабуть найкраще до неї наблизився український етнограф й історик другої половини XIX століття Юліян Целевич, який, пише О.Ставровський, розрізняв збійництво ідеальне та грабіжницьке.

Основною причиною виникнення збійництва він вважав кріпосництво та експлуатацію з боку управителів, підстарост і феодалів, а також біду – голод і неволю селянських мас. Збійництво мало виражений соціальний характер, водночас, не рідко це було й грабіжництво.

1557 року у сяноцькому суді свідчив православний священик Роман з Карликова про 24-особову ватагу, яленом якої був він сам, що в ній було три православні священики. Вони обікрали “cerkiew ruska” в Новосельці (Сяноцька земля) і вкрадені речі віднесли православному священику в село Светлиці. Таких випадків, пише О.Ставровський, було більше. Вони свідчать, власне, і про типові кримінальні вчинки деяких забійницьких ватаг.

Історія руху збійників-опришків свідчить про почуття соціальної солідарності його учасників у Карпатах. Їхні ватаги об'єднувала, крім іншого, спільна мова і приналежність до руського (українського) народу. Крім соціального поневолення, чималу роль відігравав і релігійний фактор – тривалі й подекуди грубі утиски віруючих східного обряду. На території Лемківщини це було національне поневолення руського православного люду, відтак (після Ужгородської унії 1646 року) греко-католицького віросповідання. Польський історик А.Керстен зауважує, що в скаргах польської шляхти часто трапляються згадки про те, що селяни, які збунтувалися, були «грецького віросповідання», або що вони виступили проти людей «католицького віросповідання».

Автор Іван Гвать

Джерело: Гвать І. Історичний розвиток Лемківщини до 1918 року // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. Вип.27. Історія та культура Лемківщини / Гол. ред. і упор. М.Сополига. – Свидник, 2013. – с.71-73

ОГОЛОШЕННЯ ТА АНОНСИ

Українська автокефальна православна церква
Парафія Покрови Пресвятої Богородиці

2-й фестиваль

"КЕРМЕШ НА ПОКРОВУ"

неділя 18 жовтня 2015 р., 15:00
м. Львів, вул. Щирецька, 36

НИКИФОР З КРИНИЦІ
Епіфаній Дровняк

До 120-ї річниці з дня народження
присвячується

За участі:
отця Івана Піпки з Криниці (Польща),
Володимира Гимця,
Романа Вархола,
Наталії Кухар
та інших.

Музей історії релігій
Львів, Площа музейна, 1
Вхід вільний

22
Ж
О
В
Т
Н
Я
17⁰⁰

Організатор "Етра - громадське об'єднання Наталки Криничанки", Клуб патріотів Лемківщини ім.Петра Когута, 097 323 11 93

Виставка робіт Миколи Бервінчака - відкрита до 6 листопада!

Для усіх зацікавлених – виставка лемківського мистецтва «Від чорних діамантів до церковного мистецтва: Незвична праця землі вугілля» в роботах реаліста Миколи Бервінчака

Де: Український музей та бібліотека у Стемфорді,
161 Glenbrook Rd, Stamford, CT 06902

Час: середа-п'ятниця з 13.00 до 17.00.

Вхід вільний

Микола Бервінчак народився в північно-східній Пенсильванії (вугільний регіон) в родині емігрантів з лемківського села Репедь. Він був шахтарем, який став митцем, і роботи якого були експоновані по всьому світу, зокрема в Whitney Museum of Art, National Gallery of Art, Smithsonian Institution and Білому Домію

Виставка організована Лемківським музеєм та запрошеним куратором Михайлом Бурикіним в координації з Фондацією Дослідження Лемківщини, Українським музеєм та бібліотекою у Стемфорді, українським музеєм у Нью Йорку, та українським центром історії та освіти у Нью Джерсі.

Щодо додаткової інформації контакуйте з Діаною Гованький-Райлі
diana_reilly@hotmail.com or 347-992-9038.

**3-ій ВІДДІЛ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
В ПАССЕЙКУ, Н.ДЖ.**

запрошує на

Осі́нню Забаву

14-го листопада 2015 р.

о год. 9-їй вечора

в Українській Централі

240 Норе Аве.

Пассейк, Нью Джерзі

Вступ 25.00 дол.

(включає канাপки, каву і солодке)